

שלושה שאכלו פרק שביעי ברכות

נא.

עין משפט גר מצוה

פא א מיי פ"ח מהל' ברכות ה' א סמנ עשין ו טושיע י"ד סי' רמס ספי"ד ז'
פב ב מיי פ"ח מהל' ברכות ה' א סמנ טושיע א"ח סי' קסו ספי"ד ט'
ג ג מיי פ"ח מהל' ברכות ה' א סמנ טושיע י"ד סי' רלג ספי"ד ט'
גד ד טושיע א"ח סי' ד ספי"ד י'
דה ה טושיע י"ד סי' טמ ספי"ד י'
פה ו מיי פ"ח מהל' ברכות ה' א סמנ טושיע א"ח סי' קסו ספי"ד י'
פז ז טושיע ט' ספי"ד י'

תורה אור השלם

1. יקרא פי התהלקך כל היום התארתך;
2. ויגמר יי אל השטן יגער יי קי השטן ויגער יי קי הבשר בירושלם קדווא זה אדר קדל מאש;
3. ולתפילי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת יי ים ודרום וקדש;
4. שאו ידכם קדש וקדו את יי; תהלים קלד ב

רבינו חננאל

ואקשינו ובימדי דלא מאס נמי למה לי פולטן נסליקין לצד אחד ולברכיך. תרגמה ר' יצחק קסקסאה, פירוש כך שמו. [משום שנאמר יפה פי התהלקך]. בירושלמי נכידז מברכיך רב הונא אמר הוי שנתן לתוך פיו ושבת ולא בריך אמ חזי משקין פולטן ואם הוי אולקין פולטן לצדיקין, ר' יצחק בר מרי אמר קמי ר' אבי בר בון בשם ר' יוחנן ואפי' אולקין פולטן דכתיב ימלא פי התהלקך, וכשתן בתוך פיו אין כאן מלא תהלה. ואי קשיא לך היכי גני ביהוה מסלק, איכא לתרועי הויא דלא איפשר איפשר, הויא דלא מיטאסי ואיפשר למפליטתיהוה ודרו מכילניוהו פולטן להו ומברך, דכתיב ימלא פי התהלקך. הויא דלא איפשר בגו דמימאסי ואי פליט להו לא מצי אכלניהו, מסלקניהו לצדי אחד ומברך. בעו מניתי דרב חסדא מי שאכל ושהה ולא בריך מהו שיהווי ויברך. אמר להו מי שאכל שום ויהווי נורף מעט ויהווי ויבאל שום אחר, אתמאה, וכי היכי דלא חזי לאניש למיעבד הכי, הכי נמי דמיחייב לצללי בשעתיה, ואי נמי לברוכי על מה דאכל ושבת ולא בריך, בשעת דמברך לא תחייב לברכי אתמא, ואיכא לארווחי טעמא דתני הקורא במאן ואילך וכי [לא הפסיד כאדם הקורא בתורה]. אמר רבינא הלכך אפי' גמור סעודתו מברך, ואמר רבינא מאן אימנא לה וכי [נתהיא טבל ועלה אומר בעלייתו אשר קדשנו בפעולתו וזוננו על הטבילה]. ואסיקנא דליה הילכתא הכי, דהתם גבי טבילה אפי' נזכר בדרתו לא חזי לטבול, אבל הכא וכי [מיעקרא גברא חזי והואיל ואידיה אידיה]. הא דטבל ועלה אומר בעלייתו בריך אקב"ל על הטבילה. היינו דוקא בטבילת גר דאמתי גברא לא חזי, אבל בשאר טבילות מברך עליהן עובר

מעיקרא גברא לא חזי. תימה והלא טמא אינו אסור לזכך ובקוטרם פירש דבעלי קריין אסורים בדברי תורה וי"ל דמיידי צטבילת גרים ומפני אותה טבילה הנרכי לכל שאר טבילות לזכך לאחר טבילה וכן נצט"י שפעמים אדם צא מניית הכסא ואין אדם ראוי לזכך עד לאחר הנטילה והגו העם לזכך כל שאר ברכת ידים לאחר נטילה ט'
אין לנו אלא ארבעה דברים. ומהו לא משמע (כן) דפליגי ר' יוחנן והיהא דנותנו לימניו כדאמר' לקמן א"ר יוחנן ראשונים שאלו מהו שטסייע שמאל לימין משמע שכן היו נוהגים. ומיהו מדהאמוראים היו עושים עיטור ועיטוף משמע שהיו מחמירים על עצמם והיו מהירים בזכונן ולפיכך יש להחמיר בזכוס של ברכה:

שטיפה היא ופלא. ירושלמי דסוף פירקין א"ר אחא ששנה דכרס נאמרנו זכוס של ברכה מלא עיטור ומודח ושלשתן מקרא נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' שבע עיטור רצון מודח ומלא כמשמעו: **שטיפה** מבחוץ והדחה מבפנים. ופי' ר"י דוקא שאין הכוס יפה שיש בו שיווי כוסות אלא אם הוא יפה בלאו הכי שפיר דמי דלא צעין אלא שיהא כוס של ברכה יפה: **זןבה** לשני עולמות. פי' הרב רבי יוסף ממרשלי"א מדהוה ליה למתכז ים ודרוס רש וכתב ירשה הרי י"ד ה"א ימיה וצ"י"ד ה"א נכרלו שני עולמות כדלמרינן דהא סתכלת (מנחות ד' ט): כי ציה ה' צור עולמים (אל תקרי צורב אלא צר וכו'): **שמואל** מהו שטסייע לימין. זכוסות גדולות מיידי או זכאש חדש טבת שחל להיות בשבת בשנתו או זכאש חדש טבת שחל להיות בשנתו וזכרין להאריך בצרכת המזון:

אין חזי רבינו חננאל ופלא. ירושלמי דסוף פירקין א"ר אחא ששנה דכרס נאמרנו זכוס של ברכה מלא עיטור ומודח ושלשתן מקרא נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' שבע עיטור רצון מודח ומלא כמשמעו: **שטיפה** מבחוץ והדחה מבפנים. ופי' ר"י דוקא שאין הכוס יפה שיש בו שיווי כוסות אלא אם הוא יפה בלאו הכי שפיר דמי דלא צעין אלא שיהא כוס של ברכה יפה: **זןבה** לשני עולמות. פי' הרב רבי יוסף ממרשלי"א מדהוה ליה למתכז ים ודרוס רש וכתב ירשה הרי י"ד ה"א ימיה וצ"י"ד ה"א נכרלו שני עולמות כדלמרינן דהא סתכלת (מנחות ד' ט): כי ציה ה' צור עולמים (אל תקרי צורב אלא צר וכו'): **שמואל** מהו שטסייע לימין. זכוסות גדולות מיידי או זכאש חדש טבת שחל להיות בשבת בשנתו או זכאש חדש טבת שחל להיות בשנתו וזכרין להאריך בצרכת המזון:

אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נורקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים. אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלכש יואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלכש ואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו והואל תעמוד לפני הנשים בשעה שהזורות מן המת מפני שאני מרקד ובה לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינישוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרניא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחרוא ואי לא ליהדר אפיה ולימא וליאמר ה' אל השמן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפה ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד: הדחה ושטיפה חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותניו לו נחלה בלי מצרים שנאמר (מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנפלי [ו] אמר ר' חנן [ו] וכו' אמר רב בששת [ו] ובברכת [ו] הארץ עיטוף רב פפא מעטף וייתב רב אסי פרים סודרא על רישיה [ו] נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה [ו] שאו ודיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שטסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו

במידו דלא ממאים נמי לפסקינהו לזד אחד: יחזור ויחל שוס אחר. כתי שיקריה יומר. כלומר יוסף על קרחו [א] וישעה ברכה לזכרה: מי שאלו ושהה ולא בריך. לפניהם קאי אצרכת המוציא וצרכת היין: מהו שיהוור וכו'. [ב] לאחר אכילה ושמה: הלכך.

במידו דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא בריך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא [ב] טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וזוננו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא ימעיקרא גברא חזי והואיל ואידיה אידיה: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו מדקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה כי תניא היהא במיושן בדרתנן יקונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושחק [ב] אסור בחדש ומותר במיושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא יב ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסקיין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני הדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא איך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני הדא רק אחריו לוקה ותניא איך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נורקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים. אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלכש יואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלכש ואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו והואל תעמוד לפני הנשים בשעה שהזורות מן המת מפני שאני מרקד ובה לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינישוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרניא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחרוא ואי לא ליהדר אפיה ולימא וליאמר ה' אל השמן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפה ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד: הדחה ושטיפה חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותניו לו נחלה בלי מצרים שנאמר (מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנפלי [ו] אמר ר' חנן [ו] וכו' אמר רב בששת [ו] ובברכת [ו] הארץ עיטוף רב פפא מעטף וייתב רב אסי פרים סודרא על רישיה [ו] נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה [ו] שאו ודיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שטסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו

הגרות הב"ח (א) רש"י ד"ה מי שאלו ושהה ולא בריך אברכה דלפניהם קאי:

גליון הש"ס נבא אל הטול חלוקך. מג"א סי' ד קפ"א:

הגרות הגר"א [א] רש"י ד"ה יחזור בו (וישעה ברכה לזכרה) וישעה [ב] שם ד"ה מבו שחזור בו' צלמנע אכילה ושתיה. פ"ל (ערכא): [ג] גמ' ושמך מותר מניין. פ"ל [ד] שם מעטף לה נטלו פי אמר רב ששת עד ברכת הארץ. פ"ל (וכי' רבינו גא"ת סי' קפ"א):

מוסף תוספות א. בתום יריש כתב, ממחזירין על צעמן שבביל כבוד הברכה (ולא כתב והוי נוהרים בכולם). ב. וכו' בתום יריש (ולא כהגות הגר"א) ובמגיה שם כתב ד"ה בדרש מדרש הגדה.

לעזי רש"י פריש"ק. טרי, שרק כעשוי נגמול.

מוסף רש"י אספרגוס. משקה העשו לשתות שתיים (קדושין ט). לישוף. יקפון יוני גלייג ד"ה נשף). בכוס של ברכה. שתיים המעטף ליפותו שבת (עו). היי שטיני ין מי ככוס שפכתינו עליו ואח"כ מוסיף בו מים לאפוקי שא לא ימונו זכוס זה ויכך זכוס אחר (תו"כ ב"ב פ"ב בשם רש"י ברכות).

רב ניסים גאון ללע"ט יפה לרמ"ת רב. סימן הוא. ובהלכות גדולות מפרש ללב לעזי לטולו יפה לראש למעים להתחננותי רע: עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו'. בפרקין בגמ' דבני מערבא אמר אמר ר' אחא ג' דברים נאמרו בכוס של ברכה עטור ומודח ומלא ושלשתן בסוסק אדר (ברכות ג) נפתלי שבע רצון ומלא שבע עשור וצדן מודח ומלא כמשמעו אמר ר' חייא אם עשיתם את מה כתוב חמין ים ודרום ירשה אתה וזכה לירש העולם הזה והעולמות:

לעזייתן. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים, פי' צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ כששם מונג איכא שבחא דאדנא שיהיין חוק. וכי מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים וזוהי התיבה ברכה וכו'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותניו לו נחלה בלי מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ולא עוד אלא שזוכה ונוחל ועולם הזה והעולם הבא. עיטור במלמדים רב חסדא מעטר ליה בנפלי לזכר המברך וירושלם לשמאלו כוסות, וכשאמר המברך ברכת הארץ מוסיף מאחד מאלו הכוסות בכוס שביד המברך. [ונקטשיו כל יין ששותין מוגז הוא בים. עיטוף דמעטף או פרים סודריה ארשיה. מקבלו בשתי ידיו ואחזו בימינו. ורבי יוחנן מנע אפילו לזייע בשמאלו.